

Schornagel, Hendrik *Dierenarts, hoogleraar in achtereenvolgens de kennis der menselijke voedingsmiddelen van dierlijke oorsprong (1918-1920) en algemene pathologie en pathologische anatomie (1920-1947) aan de Veeartsenijkundige Hoogeschool, later de Faculteit der Veeartsenijkunde*

(Geboren 10 september 1884 te Haarlem - overleden 6 oktober 1947 te Utrecht)

Zoon van Dirk Schornagel en Wilhelmina Hendreika Wijdom.

Gehuwd op 1 juli 1913 met Adamina Gerritdina Söhne; uit dit huwelijk twee zonen en een dochter.

Opleiding

Na de middelbare school volgde hij de diergeneeskundige studie aan 's Rijksveeartsenijkschool te Utrecht (1902-1906).

In 1914 promoveerde hij in Bern op het proefschrift *Anatomische, histologische und bakteriologische Untersuchungen über elf Fälle von Hundetuberkulose*.

Loopbaan

Hij begon kort na zijn afstuderen zijn carrière aan 's Rijksveeartsenijkschool te Utrecht bij het Pathologisch Instituut, eerst als assistent en van 1908-1918 als prosector/ conservator bij zijn studiegenoot Markus. Vervolgens vervulde hij in 1918 gedurende enkele maanden een lectoraat in de theoretische vleeskeuring, gevolgd door een hoogleraarschap in de kennis der menselijke voedingsmiddelen van dierlijke oorsprong. (1918-1920). Hij aanvaardde zijn leeropdracht met een oratie over "De vleeshygiëne in het licht der historie". Na het overlijden van Markus werd hij tevens belast met het beheer van het Pathologisch Instituut én het geven van onderwijs in de algemene pathologie en pathologische anatomie. In 1920 volgde zijn benoeming tot hoogleraar in de algemene pathologie en pathologische anatomie.

Hij verwierf zich een voorname positie, zowel in de Faculteit als de Universitaire wereld. Zo was hij gedurende het academisch jaar 1941-1942 secretaris van de Senaat van de Universiteit van Utrecht. Bovendien vervulde hij als voorzitter (1938-1941) van de Maatschappij voor Diergeneeskunde een voortrekkersrol in diergeneeskundig Nederland. Hij initieerde mede de oprichting van de "Gezondheidsdienst voor vee" in Friesland.

Opmerkelijk is, dat zijn academische loopbaan grotendeels samenviel met de twee wereldoorlogen en de economische depressie van de dertiger jaren en daardoor ook sterk bepaald werd..

Verdiensten

Het onderwijs ging Schornagel zeer ter harte en werd gekenmerkt door oorspronkelijkheid.

Hiervan getuigt ondermeer zijn in 1947 verschenen boek "Algemene Ziekteleer".

Zijn klinisch-pathologische lessen bij het kadaver, waarin de pathomorfologische bevindingen getoetst werden aan de klinische diagnose, waren bekend en werden druk bezocht. Veel aandacht werd ook besteed aan de verdere uitbouw van het museum met pathologisch-anatomische preparaten. Naast diergeneeskundig inzicht, kennis en vaardigheid hechtte hij ook grote waarde aan een bredere academische vorming van de studenten.

Zijn groot verantwoordelijkheidsgevoel voor de continuïteit van het onderwijs lag ten grondslag aan zijn later gekritiseerd advies tot ondertekening van de in 1943 door de Duitse bezettingsmacht van de studenten geëiste loyaliteitsverklaring.

Zijn verdienste betreft ook het pathologisch onderzoek. Hij was een originele denker en een nauwgezet en zeer zelf-kritisch onderzoeker met een scherp waarnemingsvermogen.

De onderbezetting van de wetenschappelijke staf enerzijds en de toenemende belasting met onderwijs en routine-werk anderzijds belemmerden echter in belangrijke mate de voortgang van het wetenschappelijk onderzoek. Ondanks deze ongunstige omstandigheden verrichtte hij veel casuïstisch en inventariserend onderzoek over de meest uiteenlopende onderwerpen, waarvan die over tuberculose en forensische pathologie de belangrijkste zijn. Zijn door Markus gestimuleerd proefschrift over tuberculose bij de hond is een klassieke monografie, waarin hij ondermeer attendeerde op de hond als mogelijke infectiebron van de mens met de humane tuberkelbacil. Hij hechtte grote betekenis aan de vergelijkende ziektekunde. Daarnaast kan hij worden beschouwd als de grondlegger van de veterinaire forensische pathologie in Nederland, met name betreffende koopkwesties. Van belang in dit verband is zijn bijdrage uit 1927 over “Pathologisch-anatomische afwijkingen bij verborgen gebreken”, die is opgenomen in het boek van Wester over “Verborgene gebreken bij dieren”. Hij trad op als promotor van 19 promovendi.

Het Pathologisch Instituut verwierf zich onder zijn leiding een goede naam in de kringen der medische patholoog-anatomen in Nederland. Zo was er geregeld contact met medische Pathologische Instituten in Utrecht en daarbuiten. Schornagel was een van de “founding members” van de in 1920 opgerichte Nederlandse Patholoog-Anatomen Vereniging (NPAV), waarvan hij van 1926-1928 voorzitter was.

Ter nagedachtenis aan hem werd het “Prof. Dr. H. Schornagelfonds” opgericht, dat wordt beheerd door de “Stichting Jubileumfonds Veeartsenijkundige Hoogeschool 1921”. Hieruit worden in edel metaal uitgevoerde legpenningen bekostigd, die worden uitgereikt aan Nederlandse academici die zich uitzonderlijk verdienstelijk hebben gemaakt op het gebied der ziektekunde van het dier in de ruimste zin des woords.

Hij was een non-conformistische en humane persoonlijkheid met een brede academische en maatschappelijke belangstelling.

Publikaties

Zie overzichten in:

- Gaag, I. van der and Mouwen J.M.V.M. *History and Bibliography of the Institute of Veterinary Pathology*. Elinkwijk, Utrecht, 1984. p. 58-68.
- Keesom, W.H. De publicaties van het wetenschappelijk personeel der Rijksveeartsenijkschool en der Veeartsenijkundige Hoogeschool. In: *Een Eeuw Veeartsenijkundig onderwijs*. Ut recht: Senaat der Veeartsenijkundige Hoogeschool, 1921. p. 154-155.
- Mathijssen, A. *Publications and dissertations from the Veterinary College, later on the Faculty of Veterinary Medicine in the period 1921-1971*, Utrecht University Library, Utrecht, 1981. p. 174-179.
- Saunders, L.Z. Hendrik Schornagel (1884-1947). In: *A biographical history of veterinary pathology*. Allen Press, Lawrence, Kansas, 1996. p. 299-301.

Biografie

- Krediet, G. In memoriam. Prof. Dr. H. Schornagel †. *Tijdschr. Diergeneeskunde*, 72, 705-710, 1947;
- Mouwen, J.M.V.M. Het Pathologisch Instituut. In: Offringa C., e.a. *Van Gildestein naar Uithof, 150 jaar diergeneeskundig onderwijs in Utrecht*, deel II. Rijksuniversiteit te Utrecht. Faculteit der Diergeneeskunde, Utrecht, 1981: 303-316.
- Mouwen, J.M.V.M. and Zwart, P. The history of the Institute of Veterinary Pathology. In: Gaag, I. van der and Mouwen, J.M.V.M. *History and bibliography of*

- the Institute of Veterinary Pathology*. Utrecht, Elinkwijk, 1984. p. 7-36.
- Offringa, C. *Van Gildestein naar Uithof, 150 jaar diergeneeskundig onderwijs in Utrecht*. deel I, Rijksuniversiteit te Utrecht, Facukiteit der Diergeneeskunde, Utrecht, 1971, 1981. Passim.
 - Saunders, L.Z. Hendrik Schornagel (1884-1947). In: *A biographical history of veterinary pathology*, Allen Press, Lawrence, Kansas, 1996. p. 299-301.

(J.M.V.M. Mouwen)